

İBN HALDUN AKADEMİ 2024

TEŞVİK ÖDÜLLERİ

MAKALE YARIŞMASI 3.LÜK ÖDÜLÜ

Yazar:

BERAT ENES ERTÜRK

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Lisans Programı 3. Sınıf

SEYRELTİLMİŞ ZAMANLARDA YAŞAMA UĞRAŞI

Özet

Yaşadığımız dönem sağladığı imkanlar açısından öne çıkmaktadır. İhtiyaçlarımıza kolaylıkla ulaşabilmekteyiz. Hayatımızı rahatlatan modern yaşama şekli sorunlardan bağımsız da değildir. Maddi kaynakların bol olması insanlarda sorumsuzluğa sebep olmakta, dolayısıyla çeşitli krizler meydana gelmektedir. Çalışmamızda seyreltilmiş zamanlarda “hayatın seyri”, “ben merkezli anlatıların yükselişi”, “stres”, “ruh sağlığı”, “edebiyat” ve “manevi ihtiyaçlar” alt başlıkları üzerinden konu ele alınmaktadır. Gelenekli düzenin bozulması sonrası aksayan süreçte insanın hayata bakışı ve onu anlamlandırışı da büyük ölçüde değişmiştir. Önceki asırlarda rastlanmayan, kontrol edilmediği takdirde ölümcül sonuçlara meydan verebilen stres gibi yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Artan bilim çalışmaları ile maddi sahalarda ilerleme görülmüşse de manevi cephe atlanmıştır. Gelenekten kopan insanoğlu çağdaş manevi arayışlara yönelmiştir. Bu tarz akımların iyi gelmek bir yana farklı savrulmaları artırdığı gözlemlenmektedir. Kadimle kurulan ilişki sağlıklı bir şekilde korunduğu takdirde, günümüzde de medeniyet birikimimiz bizlere çıkış yolu sunacaktır. Böylelikle modern sorunlarla boğuşan kişi, yaşadığı çağda sağlıklı bir iletişim kurabilecek ve topluma da faydalı bir fert olabilecektir.

Yaşama Uğraşı

Hayatımız ilerlerken belirli dönemlerde durur, bir nefes alır ve sorgulamaya başlarız. Normal zamanlarda alışageldiğimiz düzen ise bizi bu tarz sorgulamalardan uzak tutmaktadır. Hayatın

düzenine bağlı yaşayan insanoğlu kimi vakitlerde durup düşünmeye de ihtiyaç duyar. Bir makineden farkımız olması itibarıyla bizim başka ihtiyaçlarımız da mevcuttur.

Maddi ihtiyaçlar belli bir aşamadan sonra kişiyi tatmin etmemeye başlar. Böyle vakitlerde insan kalbinin peşinden gider. Hayatı sorgular ve tatmin edici çözümlere başvurur. İnsanın etrafında onlarca, yüzlerce insan olduğu halde kendini yalnız hissetmesinin bir sebebi vardır. Maddi olanaklar kişiyi tatmin etmek ve mutlu sonu hazırlamakta yetersiz kalmaktadır.

Maddiyatın dolduramadığı boşluklar yeni krizlere kapı aralar. Krizlerin önlenmesi veya zararının azaltılması için kişinin iç boşluğunu dolduracak başka yollara ihtiyaç duyması doğaldır. Kişi geleneği olan fikirlerle bu boşluğu doldurabilir. Çünkü ortada hazmedilmiş nitelikli bir birikim vardır. Çağdaş akımlar da insandaki bu boşluğu doldurmaya taliptir. Burada dikkat edilmesi gereken yeni akımlarda güçlü bir temelin bulunmamasıdır. Dolayısıyla henüz başarısı ispatlanmamış bir olgu ile karşılarız. Bazı yeni akımlar da gelenekten faydalanarak başarılı terkipler üretmektedirler. Bu sayede eskinin birikimi ve yeninin imkanları meczedilmiş olmaktadır.

Günlük hayatımızda rutinler düzeni tesis ve temin etmekte büyük paya sahiptir. Rutinin sınırları çizilmiş bir hapis hayatına dönüşmesi ise istenmeyen bir şeydir. Rutini belirleyen ve şekillendiren kaynaklar meselesi mühimdir. Hâkim olan aktüel algı, maddiyat penceresinden müteşekkil bir rutinler toplamı inşa eder. Sunulan bu hâkim paradigma alternatif izahları görmezden gelir.

Düzen elbette mühimdir lakin öncelikli olan maddi unsurların egemenliği konusudur. Günümüzde hayatın hemen her aşamasında moda kültü üzerinden şekillenen maddi bir dikta mevcuttur.

Modanın dayatmasına göre, sade bir hayat söz konusu olacaksa bu iki türlü mümkün olur: Ya eski ama pahalı olan antika objeler üzerinden ya da modern minimalist hayat için tasarlanmış mağazalardan alınacak sade yaşam ürünleri ile. Dolayısıyla çok eşyanın insanı boğduğu ve onu yaşanamaz bir ortama sürüklediğini iddia eden aktüel görüş çözüm için yeni bir maddi tüketimin kapısını aralar. Aralanan kapı ise maddi kaynakları kullanmayı şart koşar.

Buna göre eski eşyalar ve eski düzen istenmez. Eskiye ilgi var ise bu “vintage” modası çerçevesinde olabilir. Antikaya artan ilgi fiyatları aşırı bir şekilde artırır. Yıllar önce aktüel yönlendirme neticesinde kapı dışarı edilmiş nesnelere için insanlar dünyanın parasını öder bir hale gelirler.

Modern bakış açısına sahip kimselere ise “İskandinav tarzını” sadelik için olmazsa olmaz olarak önerirler. “Minimalizm” çeşitli yönlerden teşvik edilen bir akım haline gelir. Sadeliği bir yaşama biçimi olarak pazarlayan bu görüşe göre yeni tip bir hayat tarzı ancak moda ve markalar üzerinden olur. Mesele sadece herhangi bir nesne konusu olmaktan çıkar. Ciddi bir şekilde algılar üzerinden topyekûn bir dönüştürme söz konusudur.

Belirli objelere olması gerekenin ötesinde bir anlam yüklenir. Objeye üzerinden öyle bir algı yapılırsa ki kısa bir sürede hemen her yerde onunla karşılaşır hale geliriz. Toplumda o eşyaya sahip olmayanlar kendilerini dışlanmış gibi hissederler. Hiç işine yaramasa dahi insanlar moda uyararak, görevini yapmış olmanın huzuruna kavuşurlar. Aksi takdirde ise ciddi bir huzursuzluk baş gösterir.

Günümüz için bu tip meseleleri ele aldığımız zaman eskiden böyle sorgulamalar, savrulmalar ve yalnızlıklar hiç yaşanmamış gibi bir hava oluşmaktadır. Eskiden her şey daha güzeldi diye düşünen maziperestler vardır. Ya da günümüzdeki ortamı savunmak için çabalayan modernistler.

Aslında sadece bu iki görüş tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Eskinin bozulmamış, saf ve temizliği içeren felsefesi elbette değerlidir. Lakin devir değişmiştir ve geri dönmek de mümkün görünmemektedir. Bugün yaşanmakta olanıdır. Yarını hazırlayan ise geçmiş ve geleceğin terki bidir. Geçmişte iyi olana sahip çıkmak, bugün iyi olan ile onu harmanlamak gerekir. Ancak bu sayede denge temin edilmiş olabilecektir.

Seyreltilmiş Zamanlarda Hayatın Seyri

Vücudumuzun bizlere bir emanet olduğunu unuttuk. Onun sınırlarını görmezden geldik. Zira geçici menfaatler bunu gerektirmekteydi. Geçicilik göreceli de olsa mutlaka sonlandığı için ertelenmesi mümkün olmayan bir hakikattir. Kısa süreli kazançlar ise uzun vadede maddi ve manevi çöküntüler doğurdu.

Eski çağlarda insanlar bedenlerini yoğun bir şekilde harekete iten işlerde çalışıyorlardı. Sürekli bir hareket halindeydiler. İşlerinin büyük bir kısmının ise fiziki gücü zorlayıcı olduğunu biliyoruz. Bunca yoğun fiziki iş yüküne rağmen bu dönemin insanların ilerleyen yaşlarda daha zinde olduğunu farketmişizdir.

Elbette yılların getirdiği bir tahribat söz konusudur. Lakin manevi bir yıpranmışlıktan azadedirler. Belki entelektüel bir arkaplanları yoktur ama onlar irfan geleneğinden

nasıplendikleri için meselelere günübirlik yaklaşmazlar. Tevekkül ve kuşatıcı hayat görüşü çerçevesinde hareket ederler.

İşlerinin büyüklüğü ne oranda olursa olsun kendilerine aittir. Herhangi bir emir altında çalışmazlar. Özgür ruhlu kimselerdir. Gerektiğinde çok çalışır ama ihtiyaç halinde de dinlenmenin keyfini çıkarmayı bilirler.

İşlerini cemaat¹ yapısı içerisinde görürler. Burada cemaat topluluğu belirtir. Tarihimizde kan bağı/soy merkezli aile birlikleri bu Şekilde sınıflandırılmaktaydı. Bu yapılanmada kimsenin yalnız başına hareket etmesi mümkün değildir. Tek başına hareket eden bu düzende barınamazdı.

Erken dönemlerden itibaren bu yapının kurallarını benimseyen üyelerde tabii olarak buna uygun hareket ederlerdi. Fertlerin biraradalığından müteşekkil bir nizam kurulurdu. Herhangi bir ihtiyaç olduğunda cemiyetin fertleri hepberaber işi çzerdi.

Kişi haklarına riayet son derece ileriydi. Kanbağının bulunması dışlamayı ve haksızlığı uzak tutmaktaydı. İnsanlar birbirlerini gözetip kollamaktaydı. Anadolu'da halen bu yapı işler haldedir. Dolayısıyla kentlerde rastlanılan sosyal sorunlara rastlanılması zorlaşmaktadır.

Burada huzurevi örneğinden yola çıkmamız mümkündür. Anadolu da küçüğe sevgi büyüğe ise sayęı göstermek ehemmiyet verilen bir konudur. Ailenin yaşlanmış fertlerine sayęıda kusur edilmez. İhtiyarların tecrübe ve olgunluklarından istifade edilir. Onların bakımı ve ihtiyaçları aile içerisinde çözülür. Huzurevi gibi çözümlerden uzak durulur.

Bu durumun sağlamasını Őehirlerdeki istatistikler üzerinden yapmak mümkündür. Konya'da aile yapısı, gelenekler, adetler ve töreler merkezli yapmış olduğum sözlü tarih araştırmasında bununla ilgili dikkat çekici sonuçlara ulaştım. Şehrin nfusuna² oranla huzurevi sayısı çok azdır. Yaptığım görüşmeler sonrasında ise Őu sonuçlara ulaştım:

- Aile kurumunun ehemmiyeti sıklıkla vurgulanır.
- Cinsiyet farkı gözetmeden ve maddi kaygılara yaslanmadan yaşlılar korunur ve kollanır.
- Gelenekte grenekte böyle uygulamalara rastlanmadığı belirtilir.
- Maddi durumundan bağımsız olarak ailesindeki yaşlı fertlere bakmayıp huzurevine gönderenler toplum tarafından kınanır. Hayırsız yaftası ile damgalanırlar.

¹ "Aynı soydan olanların meydana getirdiği topluluk" anlamındaki tarihi kullanımına göre tercih edilmiştir. Kubbealtı Lugatı.

² Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, ülkemizde nüfus sayısına göre en büyük 6. ildir. Nüfusu 2.329.241'dir.

- Onlar bize bebeklik, çocukluk ve gençlik dönemlerimizde bakıp büyüttüler şimdi sıra bizde fikri yaygındır.
- Ailedeki ihtiyarlara karşı saygı ve sevgi böyle bir yönelişe izin vermez.
- Şehrin yerli halkı asırlardır bu topraklarda yaşayan Türkmenlerdir. Türk töresine göre evin reisi ailenin en büyük yaştaki ferdidir. Reis olarak görülen ihtiyarlar vefat edene kadar söz sahibidir. Dolayısıyla ihtiyarların dışlanmasına gelenek izin vermemektedir. Eğer yakın ailede bu hususta yanlış bir uygulamaya rastlanırsa uzak akrabalar o kişiye sahip çıkmakta ve sorumsuz evlatlar da sülale mensuplarınca kınanmaktadır.

Kentlerde ise soya bağlı gruplaşmalar yerini maddi menfaatlerin şekillendirdiği bir ortama bırakır. Burada herkes kendisini ve çekirdek ailesini korur. Bu çerçevede insanlar yalnızlaşırlar.

Sosyalleşme imkanları çok gibi görünse bile kalıcı ilişkiler ve iletişim kurma oranı azalmaktadır. Toplumun tamamına yakını aynı zevklere göre hareket etmektedir. Şahısları biricik kılan hasletler yok sayılmaktadır. Maddi egemenlik son sözü söyleme yetkisinin kendisinde olduğunu belirtmekte ve insani vasıfları dikkate almamaktadır. Bütün bu süreçlerin bir araya gelmesi kişilerde mental ve metal yorgunluğu tetiklemektedir.

Günümüz insanının en temel sorunlarından birisi yorgunluktur. Yorgunluk maddi ve manevi olarak ikiye ayrılır. Bunları da kendi içlerinde detaylandırmak mümkündür. İnsanlar doğumdan önce kendilerine hazırlanan bir kariyere doğarlar. Dünyaya gözlerini açtıkları andan itibaren bu kariyer hedefine göre aile ve çevre tarafından yönlendirilirler.

Kendilik bilinci olduğu andan itibaren insan kararlarını vermeye başlar. İçerisinde bulunduğu düzenin onun kararlarını sınırladığına şahit olur. Ondan daima belli bir çizgide kalması istenir. İlerlemek ve yükselmek yalnızca otoritenin belirlediği şartlarda ve şekilde mümkün olabilmektedir.

İşlerin kendisi ve dış faktörlerin yoğun dayatması insanı adeta hipnotize eder. Ömrün en taze dönemi olan gençlik bu esnada bitmeye yaklaşmıştır. Kendini keşfeden birtakım kimseler, artık bu gidişe bir dur demek gerektiğini farkeder. Ellerinden gelen bir şey olmadığını idrak edince de mecburen koşuşturmacaya devam ederler.

Modern hayata maruz kalan insanlar, yorucu fiziki bir işle uğraşmasalar bile gece yatağa kafalarını koyduklarında üzerlerinde çok şiddetli bir yorgunluk hissederler. (Modern hayat uykunun niteliğine büyük oranda zarar vermiştir. İnsanlar sağlıklı bir uyku uyuyamadıkları için

toplu taşıma araçlarında ve iş ortamlarında uyuklamaya devam etmektedirler.) Oysaki tüm gün masa başında oturmuşlardır. Sürecin görünen yüzü bu kadar basittir.

İnsanlık tarihinde hiçbir zaman bu kadar basit bir çalışma şekli görülmemiştir. Yine insanoğlu bu denli de hiçbir vakit kendini yorgun hissetmemiştir. Bunun sebebi maddi/fiziki/bedeni yorgunlukla paralel hareket eden manevi/fikri/felsefi yorgunluktur.

Eski insanlar akşama kadar koşturur, sonunda inançları ile teskin olurlardı. Birkaç dost ve akraba ilişkisi ile sosyalleşme ihtiyaçlarını karşılayabilirlerdi. Mevcut düzende ise etrafımızda yüzlerce, binlerce kimse olduğu halde kendimizi yalnız hissetmekteyiz. İnsan ilişkilerinde samimiyet olmayınca maddi çokluk yeterli gelmemektedir.

İnsanoğlu yapısı gereği inanmaya ve teskin olmaya ihtiyaç duyar. Günümüzde ise insanlar dini inançlarına gereken dikkati göstermekten kaçınır olmuşlardır. Adını bile yeni duydukları yol ve yöntemlere başvurarak teskin olmaya çalışmaktadırlar.

Çare yanlış yerde arandığı için kriz giderek büyümektedir. Buna bağlı olarak insanların büyük bir kısmı çeşitli bağımlılıklara ve yanlış yaşama biçimlerine savrulmaktadırlar. Mesele bir bütün olarak ele alınmalıdır. Mide, ruh ve zihin temiz kaynaklarla beslenmediği için inkıraz kaçınılmaz olmaktadır.

Günümüzde ulaşım sistemleri çok gelişmiştir. Gelişmiştir ama insanlar saatler süren yolculuklarla evlerinden işyerlerine varabilmektedir. Toplu taşıma ile günlük 4-5 saatini yolda geçiren bir kimse hiçbir iş yapmasa bile zaten yorulmuştur.

Gidiş esnasında yolculuk öncesi hazırlık, varılan yere uyum; dönüş esnasında ise varılacak yere yönelik hazırlık ve varış noktasına ulaştıktan sonraki yorgunluk da bu sürece dahil edilmelidir. Bu yapıldığı takdirde günün önemli bir kısmının seyahat ve buna bağlı yorgunluk esnasında tüketildiği sonucuna ulaşılır. Yani günün büyük bir bölümü ciddi manada bir işe odaklan(a)madan geçmektedir.

Geriye kalan vaktin ne ölçüde verimli geçtiği ise tartışmalıdır. Derin öğrenmeye ve tam odaklı çalışmaya ayrılan vaktin kalitesi de bu stres yükünden etkilendiği için ortaya yorgun ve kendisini yetersiz hisseden insan tipi çıkmaktadır. İnsan doğası gereği yaptığı işler karşılığında artı bir değer oluşmadığını farkedince şevki kırılacak ve motivasyonu azalacaktır.

Modern şehirler planlanırken merkezde binalar yer alır. Binaların haricindeki kısımlar ise motorlu taşıtlar merkeze alınarak tasarlanır. Bu düzende insan, hayvan ve bitki gibi canlılar sonradan kalan yerlere monte edilir.

Yolun ortasında ince şeritler halindeki yeşil alanlar yalnızca boşluk doldurmak ve yapmış olmak için yapmaktan başka bir şey değildir. İmar çalışmaları esnasında bozulan tabii ve tarihi doku ise hiç dillendirilmez. Caddeye tarihi bir ad verip, belirli bir sahayı yeşil alan yapınca konunun kapanacağı düşünülür. Şekle önem verilirken muhteva zarar görür.

Yürüyerek yahut insan ritmine en uygun araç olan bisikletle ulaşım büyükşehirlerde imkânsız hale gelmiştir. Şehir planlamasında motorlu araçların tasarımı şekillendirmesiyle, kentlerde insan değeri hiçe sayılır. Motorlu araçlar, devasa beton blokları ve gökdelenlerle kuşatılmış insanoğlu kendini hapishanede gibi idrak etmektedir.

Uçsuz bucaksız bozkırda saatlerce seyahat eden kişi ise aynı duyguları hissetmez. Çünkü orada tabii denge mevcuttur. Burada temel sorun motorlu araçları önceleyen ve insan ölçeğini dikkate almayan yapılaşma düzenindedir.

Tabiatın doğal akışına müdahale edilir. Ardından suni çözümlerle sentetik bir peyzaj kurgulanır. İnsanoğlunun tabii olan ile suni olanı fark edebilen bir idraki söz konusudur. Doğal bir yeşillik insanı rahatlatır ve dinlendirir. Yapay bir yeşil alanda ise göze sınırlı bir tesir söz konusuysa da ruha hitap etmediği için boşluk hissi hala kalmaktadır.

Asırlar içerisinde teşekkül eden doğal flora o bölgenin kimliğidir. Bölgedeki ağaçlar çağdaş insana hitap etmiyor diyerek genetik müdahalelere maruz bırakılmış bodur ağaçları ekmek ne kadar doğrudur?

Tabiatın bir bütün olduğu unutulmamalıdır. Bölgenin ihtiyaçları ve gereklilikleri asırlar içerisinde şekillenir. Herhangi bir ihtiyaç olduğunda buna göre doğal bir çözüm sunulur. Burada sorun, tepeden inmece bir bakışla o alanı yeniden tasarladığını iddia eden, aslında ise yok eden zihniyettir.

Müstakil ev düzeninin bitirilip toplu konut sistemine geçilmesiyle en çok yeşil alan eksikliği göze çarpar olmuştur. Bu doğrultuda son zamanlarda endüstri, pazarlama çalışmalarını yeşil bir dünya fikrine çevirmiştir. “Aileniz ile vakit geçirebileceğiniz yeşil alanlar” diyerek reklamlar yapılmaktadır.

Dünyada beton blokların yıkılıp az katlı, yeşil alanlarca zengin bir yapılaşmaya gidildiği gözlenmektedir. Ülkemizde de dikey mimarinin sakıncalarının fark edilmesi yatay mimari bakışını gündeme getirmiştir.

Yakın zamana kadar on binlerce kimsenin yaşadığı ve bu şartlarda bile kaynakların yetersiz olduğu bir bölgeye rant oluşturmak suretiyle yüzbinler sığdırılmaktadır. Ülkenin nüfusu çarpık

bir şekilde kümelenmektedir. Doğu bölgeleri boşalmakta, batı bölgeleri ise insan seline maruz kalmaktadır. Demografik dengenin giderek bozulmasıyla yeni tehlikeler kapımızı çalmaktadır.

Günümüzde temel manada gıda sorunu yoktur. Ülkemiz gıda çeşitliliği açısından gayet zengindir. Burada asıl mesele gıdadan ne şekilde ve nasıl yararlandığımız konusudur. İşe yetişmek için erkenden hazırlanan kişiler günün en önemli öğünü olan kahvaltıyı atlamaktadır. Kahvaltı yolda ya da işyerinde geçiştirilmektedir. Geçiştirilen aslında uzun vadede insan ve toplum sağlığıdır.

Ortada bir beslenme düzeni problemi olduğu görülür. Eğitimli nüfus artmış, neredeyse herkes okur-yazar olmuştur. Lakin en temel ihtiyaç olan beslenme konusunda bilinç geliş(e)memiştir. Kahvaltı günün başlangıcı olduğu için ayrı bir özene ihtiyaç duyar. Kişi kendisi için sağlıklı bir başlangıç yaptığı takdirde günün geri kalanı da bu özen doğrultusunda şekillenecektir.

Kahvaltıda aile üyeleri bir araya gelir ve herkes birbirine müsbet mesajlar iletir. Yeni hayat şeklinde ise görüldüğü gibi bütün bu pozitif iletişim süreci yok sayılmaktadır. Acele etmeden, uzun sohbetler eşliğinde yemek yemenin zamana yayılması bedenimiz için olduğu kadar mental sağlığımız içinde mühimdir. Yemek yemenin aradan çıkarılması gereken bir iş olmadığı, bir hayat biçimi olduğu hatırlanmalıdır.

Eğitimli nüfus arttığı halde malesef bağımlılıklar da artmaktadır. Bu konuda da bilinç eksikliği had safhadadır. Sigara, alkol ve uyuşturucu türevleri özelde verdikleri zararın yanında genelde de zararlar doğurmaktadır. Ülke ekonomisine ve insan kaynağına verdiği zarar ölçülemeyecek orandadır.

Katkı maddeleri ile niteliksiz endüstriyel gıdalar üretilmekte ve bunların tüketimi giderek artmaktadır. Rafine yağlar, aşırı şeker, aroma vericiler ve gıda boyaları beslenme algısını alt üst etmiştir.

Gıda hüviyeti taşımayan bu tür endüstriyel ürünlerin yasaklanmak yerine adeta teşvik edilmesi de son derece şaşırtıcıdır. Küçük yaşlardan itibaren bu tip gıdalara maruz kalan kimseler ilerleyen aşamalarda bağımlı olmaktadır. Yanıltıcı içerik beyanları ile mücadele edebilmek için ise toplum genelinde etiket okuryazarlığı bilinci kazandırılmalıdır.

Tam manasıyla beslenemeyen günümüz insanı çok sayıda ara öğüne başvurmaktadır. Halbuki ana öğünler dışında sürekli bir şeyler yiyip içmek sağlığımız için doğru değildir. Öğle aralarında da insanlar sağlıksız, niteliksiz ve fastfood merkezli bir beslenme tercih ederler. Az sayıdaki

bilinçli kimse ise evde hazırladığı nitelikli gıdalarla beslenmektedir. Bu konuda bilinçlenmenin artması için teşvik edici yollara başvurulmalıdır.

Nitelikli gıdaya ulaşabileceğimiz kaynaklar sınırlı ve masraflıdır. İnsanların rahatlıkla ulaşabileceği ve bütçe dostu bir şekilde istifade edebileceği kaynaklara ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Önden alınan bu tedbirler ilerleyen zamanlarda çıkması muhtemel kaynak israfını da önleyecektir. Burada kaynak hem ülkenin insan kaynağı hem de maddiyat boyutunda düşünülmelidir.

Dünyada “slow food”³, “local food” benzeri akımlar giderek artan bir ilgiye sahiptir. “Sakin şehirler” görüşü ile şekillenen “yerel mutfak” ve “yavaş yemek” vurgusu son yıllarda giderek odak noktası haline gelmektedir. Bu görüşe göre:

Endüstriyel paketli gıdaların tüketimi olabildiğince azaltılır. Yerel ürünler yerel üreticilerden temin edilir. Yerel tatlar korunur. Ülkenin kendine has bir kimliği olduğu vurgulanır. Küresel markaların hakimiyeti sorgulanır. Küresel fastfood zincirleri boykot edilir.

Ata tohumu korunur. Gelenekli üretim biçimlerine saygı duyulur ve yaşatılır. Dünyanın hemen her yerinde aynı renk, aynı tat ve aynı dokunun olması eleştirilir. GDO ve hibrit tohumların dünyayı tek-tipleştirdiği ifade edilir. Endüstriyel üretim biçimi tartışılır.

Katkı maddeleri ve aroma vericiler gibi sentetik çözümlerden uzak durulur. Ülkemize has tohumlar varken küresel firmaların dayattığı tohumları ektiğimiz takdirde bize ait tatlar kaybolacaktır.

Zararlılar ile mücadele adı altında yapılan zehirli ilaçlama sona erdirilmeli, doğal çözümlere başvurulmalıdır. Sentetik gübreleme ile toprak ve tabiatın diğer unsurları tehdit altındadır. Ürün miktarını artırmak için başvuru olan bu tip uygulamalar yasaklanmalıdır. Kısa vadede üretim artarken uzun vadede toprağın kısırlaştırıldığı hatırdan çıkarılmamalıdır.

Yerli üretici korunur. Büyük firmaların devasa alanları tek başlarına kontrol etmelerine karşı çıkılır. Yabancı kaynaklara arazi satışı istenmez. Tarım arazileri ve meraların vasfının değiştirilerek amaçları dışında kullanıma açılmasına karşı çıkılır.

Sakin şehirlerde ise metropolleşmeye karşı duruş söz konusudur. Bu felsefi bir arkaplana yaslanır. Merkezinde insan vardır. Yüksek katlı yapılaşmaya izin verilmez. Yapılarda kullanılan malzemelerin tabiata uygun olması şartı aranır. Bu yapılar tabiata zarar vermediği gibi ona

---

³ Petrini, C. ve Mancuso, S. (2021). Biyoçeşitlilik. İstanbul. Yeni İnsan Yayınları.

uyum sağlayarak bir bütünlük meydana getirir. Yerel tasarımlar ve yerel malzemeler ile şekillenirler.

Mahremiyete dikkat edilir. Müstakil hayat tarzı benimsenir. Aile yapısını merkeze alan bir düzenleme çerçevesinde imar faaliyeti söz konusudur. Kentsel dönüşüm sonrası şehir merkezinin yerel halktan arındırılması ve ticari ranta açılması tercih edilmez. Bir şehrin merkezinin oranın kalbi olduğu vurgulanır. Bölge halkının yaşamadığı bir yer merkez olmaktan çıkar anlayışındadır.

Küresel markaların yayılmasına izin verilmez. Büyük çaplı işletmeler yerine butik, yerel işletmeler desteklenir. Anadil dışında tabela veya afişe izin verilmez. Milli doku korunurken yabancı kültürlerin propaganda oluşturması istenmemektedir.

Merkeze motorlu araçlar yalnızca özel durumlarda girebilir. Onun haricinde yollar insanlara aittir. Motorlu araçların getirdiği görüntü ve gürültü kirliliği önlenir. İnsanlar yürüyerek ulaşım sağlayabilir. Bisikletli ulaşım için engel değil teşvik vardır.

Sakin şehirlerde insan huzur bulur. Strese sebebiyet olan etkenler bertaraf edilir. Korna sesi, okul zili gibi gürültü unsurları yoktur. İbadethaneler insanların kolayca ulaşabileceği mesafelerde yer alır.

Sokaklarda çocuklar özgürce oyun oynarlar. Tehlike oluşturacak kimselerin barınmasına izin verilmez. Günün her vakti emniyet sağlanır. İnsanlar olabildiğince az atık üretir. Atıklar bilinçli bir şekilde toplanır ve değerlendirilmek üzere atık merkezlerine gönderilir. Her işte bilinçlilik hali görülür. Bilinçli işlere bağlı bilinçli oluşlar gerçekleşir.

Sokaklarda flanörlere rastlanır. Flanör aylak kent gezginleri olarak bilinir. Şehirde koşturan insanların aksine sakince gezer, dolaşır ve gözlem yaparlar. Bunların amaçları olmadığı için daha anlamlı bir yola başvurmamız gerekir.

Ahmet Murat'ın avarelik tanımlaması burada işimizi çözebilir. Yazar "Avarelik Görgüsü"⁴ kitabında avarelik kavramını irdeler. Avareliği ise şöyle açıklar:

"Anlayışına göre bir üniversite, öğrencilerine dersler ve müfredat, diploma ve ümit kadar avarelik hakkında bir görgü, bir terbiye, bir zenginlik de vadetmelidir. Öğrencilerini mensup oldukları eğitim programından olduğu kadar, yönetmeyi bildikleri, bilgilerine oylum ve revnak kazandıracak bir avarelik görgüsünden de mezun etmelidir. Hemen biraz açalım: Şayet bir

---

⁴ Özel, A. M. (2020) Avarelik Görgüsü. İstanbul. Ketebe Yayınları.

öğrenci eğitim çağlarında bu avarelik görgüsünü edinmemişse, vaktini ziyan etme alışkanlığını edinmiş demektir. Biraz garip kaçıyor farkındayım ama şunu demek istiyorum: İstikameti, siyaseti ve kendine dönük bir bilinci olan avarelik, vakti boşa harcamaktan alıkoyan bir şeydir.” (Özel, 2020, s. 144)

Seyreltilmiş Zamanlarda Ben Merkezli Anlatıların Yükselişi

Nesneler ve çevreden yola çıkarak yapılan incelemelere çok eski tarihlerden beri rastlanmaktadır. Kişiyi merkeze alan araştırmalar ise görece yenidir denilebilir. Hele ki günümüzdeki manada kişi merkezli yazmanın tarihi çok daha yeni tarihlerde başlamıştır.⁵ Tarih içindeki seyrini takip ettiğimizde görürüz ki geçmişten bugüne bu saha gelişmiştir ve gelişmeye de devam etmektedir.

Aslında bu tür asırlardır mevcuttu ama çaresiz kalan insanlara umut satmak şeklinde gelişen başarı hikayeleri şeklinde yayılması yeni bir olgudur. Sürekli pozitif bir anlam yüklenen bu hikayelerde insan hayatının yalnızca maddi unsurlarına dair bir vurgu söz konusudur. Örnekler daima müreffeh hayatlara odaklanır. Gerçek hayatla zıt olan bu durum insan algısını çarpıtmakta ve yanıltmaktadır.

Kişi merkezli çalışmalar tabiatları gereği öznelliği de fazlasıyla barındırmaktadır. Öznellikten ayrıştığı ölçüde ise ciddi ve nitelikli bir biyografi söz konusu olabilmektedir.⁶ Bu anlatılarda belirli vasıflarıyla öne çıkan kişilere ağırlık verilmiştir.

Geçmişte ağırlıklı olarak içtimai yapıda kabul gören din adamı, lider, sanatçı ve kahramanlar öne çıkardı. Bu türden kimseler vefat etseler dahi asırlar boyu halk arasında yaşamaya devam ederlerdi. Öldükten sonra yaşamaya/anılmaya devam etmelerinde hiç şüphesiz en başat rol, onların hayatının kayda geçirilmesi idi.⁷

Burada amaç onlardaki iyi hasletlerin geride kalanlara örnek olarak sunulmasıydı. Günümüzde ise biyografi özelinde ben merkezli kişi anlatıları belirli çağdaş değerlerin pazarlanmasında aracı vazifesi görmektedir.

---

⁵ Akyıldız, A. (2017). İnsanı Yazmak: 19. Yüzyıl Osmanlı Biyografi Yazıcılığı ve Problemleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Osmanlı Araştırmaları*, 50(50), 219-242.

⁶ Çelik, Y. (2019). Biyografinin Yükselişi ya da Mayınlı Arazide Tarihçilik. *Tarih Bilimi ve Metodolojisi*, İdeal Kültür Yayıncılık, s. 105-110.

⁷ Ortaylı, İ. (2009). *Türk Tarihçiliğinde Biyografi İnşası ve Biyografik Malzeme Sorunsalı*, Tarih Yazıcılık Üzerine, Cedit Neşriyat, Ankara, s. 131-143.

Eskiden mevcut olan belli başlı kurumlar insanların hayatlarında önemli bir yer tutuyordu. Muhtelif cemiyetlerde bir araya gelinerek sosyalleşme gerçekleşiyordu. Toplumda sınıflar arası kopukluk yoktu.

O dönemlerde de insanlar bazı kimseleri rol model olarak benimsiyordu. Sürecin doğal bir şekilde gelişmesi ile toplumda herhangi bir tezat oluşmuyordu. Modern hayat ise eski cemiyetlerin dağılmasını hızlandırdı. İnsanlar daha önce alışık olmadıkları yer ve mekanlara maruz kaldı. Bu mekanlarda sağlıklı bir iletişim temin edilemeyince görece maddi hususlarda gelişim göstermiş kimselerin hayatını takip etme eğilimi baş gösterdi.

Ben merkezli anlatılar günümüzde siyasetçi, sanatçı, iş insanı, fenomen vs... kimseler tarafından temsil ediliyor. Büyük oranda da onların hayatlarındaki maddi gösteriş üzerinden süreç ilerliyor. Aksi takdirde bir kebabçının başarı hikayesi olarak sunulmasının başka bir izahı olamaz.

Günümüzde bilinçli bir şekilde örnek hayatlara yönelenler de mevcuttur. Onlar daha çok şahsi gelişimlerine katkı sağlayacak, yeni bilgiler öğrenebilecekleri ve kendi hayatlarının seyrini olumlu yönde etkileyecek dersler çıkarmak üzere bu yola başvurumaktadırlar.

Bugün arşiv ve dökümantasyon kaynaklarının imkanları insanlık tarihindeki en iyi aşamalarda seyrettiği için nitelikli biyografi çalışmalarının sayıları da her geçen gün artıyor. Bütün bunların arka planında ise ihtiyaçların değiştiği gerçeği yatıyor. Aile ve yakın çevreden ibaret olmayan yeni düzende ben merkezli anlatıların ve bu anlatılara yönelik ilginin artması da kaçınılmazdır.

Ben merkezli anlatıların gerçek hayatla çatıştığı unsurlardan birisi de insan hayatının yalnızca müspet tarafına yönelmesi, dolayısıyla gerçek hayattan kopuk bir portre sunmasıdır. İnsan hayatı her zaman toz pembe olmadığı için insanlar okudukları ile yaşadıkları hayat arasında doğru bir denge kuramazlarsa travma yaşamaları kaçınılmazdır. Denge korunduğu takdirde ben merkezli kişi anlatılarından yararlanmak faydalı olabilecektir.

Seyreltilmiş Zamanlara Özgü Ölümcül Bir Hastalık Olarak Stres

Sağlıkta başvuru çözümlerde önleyici ve tamamlayıcı tedavilerin önemi her geçen gün artmaktadır. Hastalık görülmeden başlayan bu yaklaşıma göre hareket edildiği takdirde kişilerin hayat kalitesi artmaktadır. Tehlike henüz baş göstermeden önlem almaya özen gösterilirken tedavi aşamasında ise yeni yöntemlere başvurulur.

Alışlagelmişin ötesinde yöntemler kullanılır. İlaç, merhem ve cihazlar yoktur. Tabiat ile tedavi vardır. Ormanda yürüyüş yapmak tavsiye edilir. Toprağa temas etmek vurgulanır. Çiçeklerle ve

ağaçlarla vakit geçirmek salık verilir. Derin nefes egzersizleri yapılır. Sevdiğimiz kişilerle vakit geçirmemiz önerilir. Bütün bu sayılanlar şaka gibi gelebilir. Lakin önleyici tedavi kapsamında dünya literatüründe yer almaktadır.

Her türlü bağımlılıktan uzak durulması gerekir. Bağımlılık denildiğinde akla ilk olarak tütün ve alkol gelse de medya ve ona bağlı tüketim bağımlılığı giderek artan bir tehlikeye davetiye çıkarmaktadır. Bağımlılıkların epigenetik yoluyla bizi ve bizden sonraki nesilleri de etkilediği unutulmamalıdır. Bağımlılık bir yere kadar kişi iradesine bağlı olsa da gerçekte kişilerüstü tesirleri söz konusudur. Şahsi zevklerimiz topluma zarar verdiğinde ahlaki bir zaafı doğurur.

Nitelikli beslenme, nitelikli uyku, bağımlılıklardan uzak bir hayat şekli ve stresten uzak bir hayat ile hastalıklardan korunmak mümkündür. Pahalı tedaviler, vitamin ve mineral takviyelerinden önce temeldeki basit ama mühim konulara ağırlık vermemiz gerekir. Dünyada yapılan yenilikçi çalışmalarda görülen bazı yeni tedavi şekilleri var. Bunlardan birisi hayvan beslemek. Kedi besleme özelinde yapılan çalışmalar var. Sarılmak da yenilikçi tedavilerden birisi. İnsan sarıldığında stres ve tansiyon azalıyor. Hatta bağışıklık güçleniyor. (Yalçın, 2020, s. 9)

Depresyon ve buna benzer ruhi hastalıklar giderek artıyor. İlaçla tedaviden önce “kültür vitamini” olarak adlandırılan kültürel etkinliklere katılım teşvik ediliyor. Bu şekilde sanat ve kültür faaliyetlerine katılan kişilerde de olumlu sonuçlar gözlemleniyor. Yararlı meşguliyetlerin yani hobilerin de iyileştirici olduğu tespit edilmiş.

Kardiyoloji uzmanı Prof. Dr. Fatih Yalçın dünya literatürüne “Stres Altında Kalp Yapısı”⁸ kavramını getirmiştir. Buna göre stres ve ona bağlı hastalık ve ölümler birbiriyle irtibatlıdır. Gereksiz endişe oluşturan ve hayatımız için önemi olmayan düşüncelerden uzaklaşmayı bilmeliyiz. Yoğun stres kaygımızı artırarak bizim için gerekli olana yoğunlaşmamızı da engeller. *Düşünce dünyamız adeta esir alınabilir. Dolayısıyla stres içeren olayların üstesinden gereksiz endişe, acelecilik ve paniğe kapılmak yerine sakin düşünmeye alışarak ve düşünce dünyamızı olumlu hale getirerek gelebiliriz.* (Yalçın, 2020, s. 45)

Gereksiz endişe ve panik, hayatımızın geri kalanını da şekillendirme aracına dönüşebilir. Aile ilişkileri, mal varlığı ve iş hayatı gibi aşamalarda da strese maruz kaldığımız takdirde yoğun bir şekilde beynimiz yorgunlaşacaktır.

---

⁸ Yalçın, F. (2020). Sağlam Kalp Sıfır Stres. İstanbul. Hayykitap.

Kendi elimizde olmayan süreçlere gereğinden fazla ilgi göstermek yani başkalarının sorumluluğundaki işlere müdahil olmaya çalışmak bizi fazlasıyla yoracaktır. Hayatımız için bir önem sırası oluşturmalı ve bu öncelik sırasına göre hareket etmeliyiz. Aksi takdirde kendimizi olduğu kadar toplumu da strese maruz bırakırız. Böylesi toplum sağlığı ve huzuru için istenmeyen bir durumdur. Parça parça birçok işi yarım bırakmak yerine asıl işlerimize tam olarak odaklanmamız gerekir.

Seyreltilmiş Zamanlarda Ruh Sağlığı

Prof. Dr. Kemal Sayar eserlerinde modern hayat şeklinin insan üzerindeki tahripleri üzerinde durur. Tahribatın olabildiğince azaltılması yahut tamamen ortadan kaldırılmasına dair görüşler sunar. Ruh sağlığı başlığı altında onun bazı eserlerine temas ederek konuyu irdeleyeceğiz.

“Yavaşla”⁹ kitabı adından itibaren bir fikri dillendirir. Halbuki çağdaş öğretiler bizlere hep hızlı olmayı öğütler. Hızlı olmalı ve yarışta ötekileri geçmeliyiz fikrini işler. Halbuki bu hız insani ilişkileri zedelemekte ve onarılmaz yaralara sebep olmaktadır.

Yavaşlamak tembel olmak demek değildir. Miskinliğe yaslanan başıboşluğu salık veren bir anlayışta olamaz. Yavaşlama felsefesi diyebileceğimiz bu anlayışa göre tabiatın tabii seyrine zarar vermeden ona uygun yaşamak elzemdir. Dolayısıyla bu dünyaya bir yarış için gelmediğimize göre insanlarla müsabakadaymış gibi hız yarışına girmenin kimseye bir faydası yoktur. Kitapta şöyle geçer:

“Tabiatı telaşlandıramayız. Yağmuru, rüzgârı, gündüzü acele ettiremeyiz. Her şey kendi zamanında gerçekleşir. Aynı şekilde biz de kendi dünyamızın doğal ritimlerine bağlı kalır ve onlara saygı duyarsak, daha farklı ve daha anlamlı bir biçimde yaşamayı öğrenmiş oluruz. Bunun için uzun süre beklemeyi bilmemiz gerekir. Beklemek ve sabır, hayatımızdaki ayrıntıları daha iyi fark etmemizi sağlar. Kusurlu insanlarız hepimiz. Bu yüzden her birimiz biricimiz.” (Sayar, 2020, s. 52)

Yavaşlama teklifi hız çağının bize mutluluk getirmemesi neticesinde teklif ediliyor. Yani mevcut düzen işlevsiz ve hantal olduğu için yavaşlama fikri değer kazanıyor. Üstelik modern dönem öncesinde insanlar asırlarca bu kadim öğretiye göre yaşıyorlardı. Aslında üzeri külle kaplı bir fikir yeniden tutuşturulmak isteniyor. Yani bu anlayış yeniyetme bir öğretiye yaslanmıyor. Hazmedilmiş bir arkaplana sahip.

---

⁹ Sayar, K. (2020). Yavaşla. İstanbul. Kapı Yayınları.

Kemal Sayar ve Berna Yalaz'ın "Dijital Yorgunluk"¹⁰ başlıklı ortak kitabında ise yeni nesil bir olgu irdeleniyor. Öncesinde böyle bir yorgunluk çeşidi bilinmiyordu. Gözlemlere dayanan bu kitap evden çalışma esnasında saatlerce ekran başında kalan kimselerin yaşadıklarına değindiği kısımlarda acı gerçekleri de ortaya koyuyor.

İnsanlar çevrimiçi daha rahat ve huzurlu çalışacaklarını düşünüyorlardı. En iyi bildikleri mekânda yani evlerinde çalışacaklardı. Yine en iyi tanıdıkları aile fertleri ile uzun süreli vakit geçirebileceklerdi.

Durumun hiç de böyle ilerlemediğini kitap ortaya koyuyor. Belki yerimizden hareket etmedik yani fiziki manada görünürde bir yorgunluk söz konusu değil gibi gözüküyordu. İşin aslı ise öyle değildi.

Süreç yeni stres çeşitleri doğurmuştu ve eskisinden daha zorlayıcı bir hâl almaya başlamıştı. Bedene dayalı işyükü neredeyse sıfırdı lakin insanlar bu süreci hayatlarındaki en yıpratıcı dönem olarak izah ediyorlardı. Özellikle pandemi dönemine odaklanan bu çalışmada varılan sonuçlar halen güncelliğini muhafaza etmektedir.

Yine aynı yazarların ortak çalışması olan bir diğer kitap "Sanal Aşk"¹¹ başlığını taşıyor. Sanal dünyanın ilişkilerimizi ve ilişki sürdürme biçimlerimizi derinden etkilediği bir gerçektir. Eserde değişen bu süreçte aşk, sevgi ve duyguların ne biçimde şekillendiğine temas ediliyor. Sanal dünyadaki ilişkiler, mahremiyet ve bu mecranın doğurduğu ahlâki meseleler irdeleniyor.

Kemal Sayar ve Berna Yalaz'ın bir diğer kitabına değinerek bu bölümü noktalayalım. "Ağ-Sanal Dünyada Gerçek Kalmak"¹² kitabında da dijital çağdaki "garip" yolcunun merkeze alındığı bir anlatım vardır. Kitaptaki dijital detoks bölümünde yavaşlama sanatı, dijital prangalardan kurtulmak ve ekranları sağlıklı nasıl kullanabiliriz sorularına dair cevaplar var. Yazar bir an olsun ekranlarımızı kapatıp birbirimizin yüzüne bakmayı tavsiye ediyor. Bu çok basit gibi gelebilir ama tam olarak bunun eksikliğini yaşamaktayız.

Seyreltilmiş Zamanlarda Edebiyat

Edebiyat bölümünde Mustafa Kutlu'nun konumuzla doğrudan alakalı eserlerine temas edeceğiz. Kutlu'nun hikâye, gezi ve deneme kategorisindeki hemen her eseri aslında aynı felsefi öze dayanır. Arkaplanda daima belli başlı temel meseleler gözlemlenir. Hikayelerinde elbette

---

¹⁰ Yalaz, B. ve Sayar, K. (2022). Dijital Yorgunluk. İstanbul. Kapı Yayınları.

¹¹ Yalaz, B. ve Sayar, K. (2016). Sanal Aşk. İstanbul. Kapı Yayınları.

¹² Yalaz, B. ve Sayar, K. (2019). Ağ-Sanal Dünyada Gerçek Kalmak. İstanbul. Kapı Yayınları.

bir kurgu vardır. Yazar hikayelerinde diyaloglarda mesajını kahramanlar üzerinden söyler. Konu seçimleri ve ele alış biçimleriyle de felsefesini duyurur.

İlk denemelerinden itibaren onun eğrilmez bükülmez bir kapitalizm karşıtı olduğu sezilir. Modern insanın yaşadığı dramı bir girdabın içine girdik çırpınıyoruz şeklinde tanımlar. (Kutlu, 2023, s. 99) Kutlu, kimi zaman bankaların arasında yalnız kalmış bir armut ağacı¹³nı yazarken kimi zaman ise kahramanlarının ağızından insanın toprağa sevdasına temas eder.

“Plancılar yeşil alanları yeşile boyuyorlar; çevreciler oturdukları modern teknolojinin koltuklarında mayışarak dumansız yakıt, zararsız deterjan istiyorlar. Onların bütün korkusu alışkanı oldukları "yalancı cennet" e bir gün "elveda" diyecekleridir. Balkonlarda büyüyen çocuklar tavuktan korkarken, ihtisas alanı dışında kalanlar buğdayla arpayı ayırt edemezken, kim bakar Akbank'ın önündeki armut ağacına”. (Kutlu, 1995, s. 22)

“Kalbin Sesi ile Toprağa Dönüş”¹⁴ ve “Kendini Aş Haddini Aşma”¹⁵ kitaplarında ise Allah'ın yarattığına saygılı ve onu tahrip değil imar için çabalamaya dair fikirlerini topladı. Kutlu, tabiat ve çevre konusunu aktüel siyaset merkezli okumaz. “Küresel ısınma” ve “çevrecilik” gibi yaklaşımlara prim vermez. İçinden öyle geldiği ve yanlışa yanlış demek idrakiyle hareket eder.

Tabiatı bir bütün olarak görür. Hayatımızın tamamında tabiat bilinci ile hareket etmemiz gerektiğini ifade eder. Dışarıdan dayatılan fikir ve akımlara karşı uyanık olmayı önerir. Daima insanı merkezde tutar. Kutlu'da insan, kutsanan varlık değil kul olması itibarıyla bir değer kazanır. İnsan kalbi ve onu incitmemek gerektiğine dair bir şuur söz konusudur.

El emeği, göz nuru ve alın terine büyük önem verir. Modern iktisatın insanı müşteri olarak gördüğünü belirtir. Buna göre her insan ayrı bir müşteridir. Endüstri daha çok ürün satmaya odaklıdır. Ferdi yaşama biçimini desteklemesi de bundandır. Bu sayede daha fazla eşya satabilecektir. (Kutlu, 2023, s. 90) Refah ve konforun insanı tembelleştirdiğini ve ahireti düşünmekten alıkoyduğunu düşünmektedir.

Kutlu'ya göre insanoğlu makinelere kendisini fazlasıyla kaptırmış ve asıl vazifesini hatırlayamayacak noktaya gelmiştir. Sünnetullah'a göre hareket etmeyen bu bakış açısı hoş görmez.

---

¹³ Kutlu, M. (1995). Arkakapak Yazıları. İstanbul. Dergâh Yayınları.

¹⁴ Kutlu, M. (2020). Kalbin Sesi ile Toprağa Dönüş. İstanbul. Dergâh Yayınları.

¹⁵ Kutlu, M. (2023). Kendini Aş Haddini Aşma. İstanbul. Dergâh Yayınları.

Meselenin felsefi arka planında Dergâh mecmuası çevresinin ve Nurettin Topçu'nun fikirlerinin olduğunu düşünebiliriz. Kutlu'da Anadoluçuluk fikri hakimdir. Bu fikri benimseyen diğerlerinden farkı ise edebi yalınlık ile duru metinler sunmasındadır. Topçu ve onunla özdeşleşen “İsyan ahlakı” çerçevesinde düzene bir başkaldırı vurgulanır. Kutlu, isyanı ancak Amentü'ye inananların başlatabileceğine inanmaktadır. (Kutlu, 2020, s.7)

Ahmet Sarı, hikayelerini bir araya getirdiği kitabına alt başlık olarak “göğsünde makine kalbi taşıyan insana reddiye”¹⁶ ifadesini tercih etmiştir. Türk edebiyatında Nazım Hikmet'ten beri makineleşen insan ve karşıtı figürü mevcuttur.

Sarı'nın bir hikayesinde mahyasındaki yazıya güvenmiş bir cami üzerinden piyasalaşma ve yabancılaşma eleştirisi yapılmaktadır. “*Tek minareli camilerin özlemlerinin gerdanlarında mahya olduğunu nasıl da hissederim.*” (Sarı, 2024, s.28) Mahya sevdasıyla tutuşan camiye bir gün mahya asılır. Yabancı dilde yazılı olduğunu görünce ise keşke mahyasız olarak kalsaydım diyerek üzülecektir.

Sarı bu hikayede modernleşme sonrası artan yabancı kültür ve yabancı dil egemenliğine bir eleştiri getirir. Bir başka hikâyede her taraf asfaltla kaplandığı için tabii ihtiyacını gidermekte zorlanan bir kedinin dramını okuruz. Yazar ironi ve gerçeği harmanlandığı hikâyeyi şöyle tamamlar:

Doğası gereği bir toprak bulmalı, onu eşelemeli, ihtiyacını giderdikten sonra da toprakla onu örtmeliydi. Asfaltta patileriyle oyuğu oluşturamadı. Dışkısını asfalta yaptı. Patileriyle asfaltla örtmeye çalıştı dışkısını. Beceremedi. Kokladı onu. Onu toprağa gömememenin huzursuzluğu içindeydi. Cesetler nasıl toprağa gömülmeliyse kediler de dışkısını toprağa gömerlerdi. Kedi, işte gömülmemiş cesedi yanında bekledi. (Sarı, 2024, s. 101)

Türk edebiyatında seyreltilmiş zamanlar merkezli okuma yapabileceğimiz çok sayıda eser vardır. Biz burada iki yazarın örnekleri üzerinden konuya değinmeye çalıştık. Örnekler hem modernleşmeyi sorgulaması hem de bunu yaparken edebi dili koruması sebebiyle tercih edilmiştir. Edebiyatta tenkit ederken sanat açısından taviz verilmemelidir. İşbu şartları yerine getirmeleri temas ettiğimiz yazarların mesajlarını sunmalarında da olumlu bir tesir gösterecektir. Sonuç olarak, bu sayede okur ve yazar arasında başarılı bir iletişim temin edilmiş olacaktır.

---

¹⁶ Sarı, A. (2024). Ağacı Bahara Cesaretlendirmek. Ankara. Hece Yayınları.

Seyreltilmiş Zamanlarda Manevi İhtiyaçlar

İnsanoğlu yalnızca maddi kaynaklardan beslenmez. İnsan ruhunun da ihtiyaçları vardır. Günlük hayatta sıkça kullanılan “para huzur getirmez” ifadesinde de bu manevi açlığa işaret edilir. Maddi ihtiyaçlar ne kadar çok olursa olsun insanın manevi ihtiyaçları son kertede daha baskın hale gelir.

Nitekim kariyer basamaklarında başarıyla ilerleyen kişiler zirvedeyken boşluğa düşebilirler. Manevi yönleri eksik kalanların ise zirvedeyken ayakları kayabilir. Gözle görünmeyen ama büyük tesirlere sebep olan ruhu doyurmanın çeşitli yolları vardır.

Kişi iman ettiği takdirde bir yola girer. Bu yolda ise tek başına yürümesi tavsiye edilmez. Gelenekte sık rastlanan cemiyetleşme hareketleri bu ihtiyaçtan doğar. Gelenek dışında da pek çok oluşum tarafından temsil edilen maneviyat yolları vardır. Dayandıkları ana omurga ve kullandıkları kaynaklar ise Türk medeniyeti ve irfanı ile bağdaşmamaktadır.

Gelenekte insan yaratıcı ve onun kurallarıyla çatışmaz. Bilakis o asıl yoldan sapmadan ilerleme gösterirdi. Çağdaş manevi akımlar ise kadim değerleri inkâr ederek yeni sorunlara kapı aralamaktadır.

Mahmud Erol Kılıç'ın tasavvuf ve insan merkezli eserlerinde bu konuya yer verdiği görülmektedir. Kılıç'a göre, çağdaş ruhi akımlar zihin dünyamızı dönüştürmektedir. Asıl hedeflerini ise şöyle açıklar:

“Modern hayat, insanı yalnızca dışını süsleyen bir organizmaya indirgedi. Ona, body çalışmaları ile vücudunu güzelleştirmeyi, anti-aging çalışmaları ile yaşlanmaya karşı durmayı öğütledi. Oysa yaşlanmaya karşı olmak demek âdetâ ölüme karşı olmak demektir. Hâlbuki bilgelik anlayışında 1-7, 7-14, 14-21 yaş araları gibi insan hayatında 7’li devreler bulunmaktaydı. Her dönemin, insanın oluşumunda, tekâmülünde ve mâneviyatının ilerlemesinde önemli payı vardır. 40’lı yaşlarından sonra ise bir olgunluk, bir kemâl ve daha üst derece bilgeliğin açılması şeklinde bir anlayış vardı gelenekte. Fakat bu kaybedildi. Ve yaşlılık bir problem ve kurtulunması gereken bir hastalık olarak gösterildi.” (Kılıç, 2011, s. 317)

Medeniyetimizde asıllardır devam eden manevi bir gelenek olduğu halde yanlış kapılarda koşturduğumuz göze çarpmaktadır. Gelenekteki yolun çağdışı olarak ön kabule maruz kalması onu tanımadan yargılamaya kapı aralar. Tam manasıyla tanımadığımız bir yoldan uzak kaldığımızda ise manevi açlığımızı gidermek için başka alternatifler ararız.

“Evvel’e Yolculuk”¹⁷ kitabında ise Kılıç istenilenin kirletilmemiş, genleriyle oynanmamış bir insan olduğunu ifade eder. İhtiyacımız olanın ise saflığını yitirmemiş kadim öğretilere yaslanmak olduğunu vurgular. Bu sayede savrulmalardan uzak istikrarlı bir şekilde yaşamak mümkün olabilecektir.

Kaynakça:

- Petrini, C. ve Mancuso, S. (2021). Biyoçeşitlilik. İstanbul. Yeni İnsan Yayınları.
- Özel, A. M. (2020) Avarelik Görgüsü. İstanbul. Ketebe Yayınları.
- Akyıldız, A. (2017). İnsanı Yazmak: 19. Yüzyıl Osmanlı Biyografi Yazıcılığı ve Problemleri Üzerine Bir Değerlendirme. Osmanlı Araştırmaları, 50(50), 219-242.
- Çelik, Y. (2019). Biyografinin Yükselişi ya da Mayınlı Arazide Tarihçilik. Tarih Bilimi ve Metodolojisi, İdeal Kültür Yayıncılık, s. 105-110.
- Ortaylı, İ. (2009). Türk Tarihçiliğinde Biyografi İnşası ve Biyografik Malzeme Sorunsalı, Tarih Yazıcılık Üzerine, Cedit Neşriyat, Ankara, s. 131-143.
- Yalçın, F. (2020). Sağlam Kalp Sıfır Stres. İstanbul. Hayykitap.
- Sayar, K. (2020). Yavaşla. İstanbul. Kapı Yayınları.
- Yalaz, B. ve Sayar, K. (2022). Dijital Yorgunluk. İstanbul. Kapı Yayınları.
- Yalaz, B. ve Sayar, K. (2016). Sanal Aşk. İstanbul. Kapı Yayınları.
- Yalaz, B. ve Sayar, K. (2019). Ağ-Sanal Dünyada Gerçek Kalmak. İstanbul. Kapı Yayınları.
- Kutlu, M. (1995). Arkakapak Yazıları. İstanbul. Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2020). Kalbin Sesi ile Toprağa Dönüş. İstanbul. Dergâh Yayınları.
- Kutlu, M. (2023). Kendini Aş Haddini Aşma. İstanbul. Dergâh Yayınları.
- Sarı, A. (2024). Ağacı Bahara Cesaretlendirmek. Ankara. Hece Yayınları.
- Kılıç, M.E. (2011). Anadolu’nun Ruhü. İstanbul. Sufi Kitap.
- Kılıç, M.E. (2019). Evvel’e Yolculuk. İstanbul. Sufi Kitap.

---

¹⁷ Kılıç, M.E. (2019). Evvel’e Yolculuk. İstanbul. Sufi Kitap.